

А. Ю. Прушковська

У ПОШУКАХ НЕМОЖЛИВОЇ СПІЛЬНОТИ: БЛАНШО ТА БАТАЙ

У 1983 році друком виходить есе Моріса Бланшо “Невиможна спільнота”. В розділі “Негативна спільнота” йдеться про становлення батаєвської думки про спільноту¹ у міжвоєнний період. В есе Бланшо дає визначення батаєвського досвіду сполучення, котрий на противагу синкретичному міфіві комунізму чи фашизму пропонує “спільноту відсутності” (“Внутрішній досвід” Жоржа Батай з’являється в 1943 році). Недиференційований характер спільноти стає ідеалом, сформованим як відповідь на тривогу впливу тогочасних ідеологій.

Будь-яка спільнота, незалежно від її природи, передбачає наявність відношення симетрії між її членами. Спільнота - це оприявлений модус існування зв’язків симетрії, що їй передують, які в свою чергу ґрунтуються на імпліцитних законах. Ці закони забезпечують можливість гомогенного простору, де зустрічаються, зближуються і сполучаються сингулярності [3, с. 239]. Акт сполучення викриває разючу дисиметрію між мною та Іншим, хоч і шукає нерозривності, суцільності. Під спільнотою Батай розуміє розрив з відношенням симетрії, в якій Інше існує лише як Тотожне. “Лише інший мене ставить під питання. Він несамовито намагається включити мене в нерозривність, з якої я намагаюсь виділитись заради буття, в той час як я можу почати існувати лише знову намагаючись включитись в нерозривність” [1, с. 67]. Батай відкидає “синкретичну завершеність в будь-якій колективній іпостасі” [2, с. 18]. Він вказує на неможливість окремому стати одним. Тоді спроби сполучатись, на які приречене людство, стають “негацією ізоляції” та виходом з меж дискретності.

Принцип “нестачі” викриває ілюзію суб’єкта, що вдовольняється сам собою. Суб’єкт прагне не бути визнаним (як то у трактовці Александром Кожевим гегелевської діалектики пана та раба), а бути поставленим під питання у конфронтації з Іншим. Ця постановка під питання власного існування як досвід може ввійти в поле “достовірності” лише за посередництвом смерті іншого. Вона започатковує “неможливу спільноту”, де нестача, як характеристика людської сутності, в контакт з Іншим не заповнюється чи компенсується, а навпаки акцентується. “Коли людина бачить смерть свого ближнього вона може продовжити існування лише поза себе” [2, с. 21]. Смерть, дружність, любов звільнюють простір близькості і сполучення, які у Батая є не-місцем суб’єкта. Спільнота, за словами Жана-Люка Нансі, може триматись лише як топос (не-місце), де нічого не можна втримати; як творіння, що існує лише в роз-творенні письма, в якому “індивід шукає не визнання, а оскарження: він йде, щоб існувати, до іншого, що його оскаржує і іноді заперечує, щоб почати існувати лише в цьому усуненні, яке дає йому досягнути неможливість бути самим собою, щоб стверджуватись як окремий індивід” [4, с. 47]. Якщо Батай призиває жити “на вершині смерті”, то йдеться не про створення спільноти над-індивідуальності замкненій на собі, а про переживання сполучення як шансу роз-творення спільноти, яке запускається переживанням (чужої) смерті.

У пошуках експлікації батаєвського концепту Бланшо звертається до досвіду спільноти “Ацефал”, чия вагомість, на його думку, полягає не в незавершеному проекті людського жертвоприношення, а в прогресивному та незворотному усвідомленні письма як єдиного аутентичного відношення з невідомим. Навіть якщо Бланшо вказує на помилковість проекту (навіть уявного) людського жертвоприношення, він тим не менш признає вдалість задуму формування сполуки спільного користування часом, адже смерть пориває з нерозривністю повсякденного часу роботи. (Навіть небажана) смерть підриває рабське існування направлене на проект, заради екстазу сполучення. Невдалі спроби Ба-

¹ У французькій мові слова “communication” (фр. сполучення), “communité” (фр. спільнота), “communion” (фр. причастя) мають спільний корінь “commun” (фр. спільний).

тая досягнути сполучення в рамках реальної спільноти (Контратака, Ацефал, Колеж Соціології) приводять до пошуків інакшого модусу спільності, котрий може розгортатись лише в просторі не-дискурсивному.

Бланшо згадує “Мадам Едварду” (1941) та “Маленького” (1943), оповіді сексуальної трансгресії, котрі яскраво відображають еволюцію Батая від безпосередньої і тілесної концепції поділу до спільноти письма, в якій до нього долучається Бланшо. Це “спільнота тих, у кого немає спільноти”, тобто, “неможлива спільнота”.

Письмо Жоржа Батая розгортається під знаком дружності. “Я не зміг би відрізнити себе від тих, з ким я бажаю сполучатись” [1, с. 86]. Це дружність з мертвими, які живлять філософську думку, з сучасниками, які розділяють його бажання спільноти, з читачами, яких він запрошує пере-жити свій і нічий досвід, та з невідомим, де губиться можливість майбутньої книги.

В серці письма палає жага сполучення, ми пишемо у спільноті з іншими. Хоч письмо і передбачає відрив від загального та абсолютну самотність (писати як всі принаймні з доби романтизму вважається негідним, майже злочином), ми пишемо завжди так чи інакше імітуючи іншого, переробляючи вдало чи ні чуже слово, проникаючи у (на перший погляд) закриті системи, вводячи заново старі принципи. Яким чином можна досягнути це протиріччя? Можливо розглянувши два види спільноти: спільноти живих (смертних), від якої ми відмежовуємося в письмі, де, втім, знаходимо сутнісне сполучення; і “спільноти відсутніх” (мертвих), з якими ми сполучаємось з першого написаного (і прочитаного) слова. Між ними розташована батаєвська “неймовірна” спільнота автора і кількох друзів-читачів, яких поєднує лише книга, в яку вони поринають, ізольовані один від одного в акті “жертвоприношення слів” [1, с. 156].

Хоч письмо і існує для іншого і через іншого, воно не може маскувати розрив між реальністю та міфом про ідилію людського сполучення закладаючи спільноту розтворення, неможливу спільноту.

Література:

1. Bataille Georges, *Expérience intérieure*, Paris, Gallimard coll. « Les essais », 1943.
2. Blanchot Maurice, *La communauté inavouable*, Paris, Ed. Minuit, 1983.
3. Hoppenot Eric, *L'oeuvre du Féminin dans l'écriture de Maurice Blanchot*, Grignan, Les Editions Complicités, 2004.
4. Nancy Jean-Luc, *La communauté désœuvrée*, Paris, Christian Bourgois, 1986.